

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 21 februari 1919 kl. 12 m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt.

I en till riksdagen den 7 februari 1919 avlåten, till bankoutskottet hänvisad proposition, nr 79, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att riksbanken må för tiden till den 1 mars 1920 begagna den i 6 § andra stycket av lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 omnämnda rätten att utgiva sedlar till ett belopp av högst etthundratjugufem miljoner kronor utöver vad som finnes angivet i första stycket av samma paragraf.

Återopade statsrådsprotokollet är av följande lydelse:

»Jag anhåller att få anmäla en från herrar fullmäktige i riksbanken inkommen skrivelse rörande frågan om riksbankens sedelutgivningsrätt. Innan jag ingår på skrivelsens innehåll, torde jag få redogöra för tillkomsten av gällande bestämmelser i ämnet.

De bestämmelser rörande omfattningen av riksbankens sedelutgivningsrätt, vilka ägde tillämpning vid krigsutbrottet 1914, äro att återfinna i 6, 7 och 8 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 (nr 27), sådana dessa paragrafer lydde enligt lag den 4 juni 1913 (nr 107).

I 6 § stadgades sålunda, att riksbanken ägde utgiva sedlar till det belopp, som motsvarades av dubbla summan av riksbankens metalliska kassa, så beräknad som i 8 § sades, samt därutöver till ett belopp av etthundratjugufem miljoner kronor. I 7 § föreskrevs, att riksbankens utelöpande sedlar skulle till den del de överstego bankens

metalliska kassa motsvaras av vissa närmare angivna tillgångar. Slutligen meddelades, såsom redan blivit antytt, i 8 § föreskrift om huru bankens metalliska kassa skulle beräknas.

Genom proposition den 21 augusti 1914, nr 273, förelade Kungl. Maj:t 1914 års senare riksdag förslag till lag om ändrad lydelse av 5—7 §§ i lagen för Sveriges riksbank. Enligt detta förslag skulle, såvitt nu är i fråga, till 6 § läggas ett nytt stycke av följande lydelse:

»Om sådant till följd av krig, krigsfara eller svår penningkris prövas oundgängligen nödigt, må Konungen och riksdagen samfällt eller, om riksdagen ej är samlad, Konungen efter framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd med fullmäktige i riksgäldskontoret medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst etthundratjugufem miljoner kronor; åliggande det fullmäktige i riksbanken att, så snart ske kan, ur den allmänna rörelsen indraga sedlar till belopp, motsvarande vad som på grund av sålunda medgiven ökning av sedelutgivningsrätten må hava utgivits».

Till grund för berörda förslag låg en av fullmäktige i riksbanken i ärendet gjord framställning, däri fullmäktige — under erinran att riksbankens sedelreserv hastigt gått ned vid tiden för krigsutbrottet — framhöllo, hurusom det för en snabb avveckling av den dåvarande krisen med minsta möjliga svårigheter och förluster vore nödvändigt, att riksbankens sedelutgivningsförmåga ägde sådan elasticitet, att alla berättigade anspråk, som från bank- och affärsvärlden ställdes på riksbanken, kunde tillfredsställas.

Riksdagen gjorde för sin del sådan ändring i det riksdagen förelagda förslaget, att Konungens rätt att på framställning av fullmäktige i riksbanken besluta om ökad sedelutgivning skulle gälla allenast till den 15 januari 1915.

Den 31 augusti 1914 utfärdades därefter i överensstämmelse med riksdagens beslut lag (nr 176) angående ändrad lydelse av 5—7 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897.

Under våren 1915 inkommo emellertid fullmäktige i riksbanken med framställning därom, att de före den 15 januari 1915 gällande bestämmelserna, som möjliggjorde en tillfällig utvidgning av sedelutgivningsrätten, måtte få gälla jämväl för tiden från avslutandet av det då pågående riksmötet och till nästa riksdags början. Till stöd härför anförde fullmäktige, bland annat:

Ehuru den extra sedelutgivningsrätt av intill etthundratjugufem

miljoner kronor, som under angivna förutsättningar medgivits riksbanken enligt sista stycket i 6 § av riksbankslagen, ännu icke kommit till användning och ehuru fullmäktige hölle före, att samma sedelutgivningsrätt sannolikt icke heller under den närmaste tiden skulle behöva anlitas, så vida icke oförutsedda händelser mellankomme, ansåge fullmäktige dock, att försiktigheten bjöde, att möjligheten att begagna ifrågavarande extra sedelutgivningsrätt hölles öppen, så länge dåvarande ovissa och oberäkneliga förhållanden rådde, och oberoende av om riksdagen vore samlad eller icke. De skäl, som i fullmäktiges förra skrivelse anförts för införande av den ökade sedelutgivningsrätten, talade enligt deras förmenande med oförminskad styrka för samma sedelutgivningsrätts bibehållande även under tiden efter det den samlade riksdagen åtskilts.

Inom finansdepartementet utarbetades i anledning härav vissa författningsförslag, enligt vilka, såvitt nu är i fråga, skulle

dels till 6 § i lagen för Sveriges riksbank läggas ett stycke av följande lydelse:

Om sådant med hänsyn till krig, krigsfara eller svår penningkris prövas oundgängligen nödigt, må Konungen och riksdagen samfällt medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst etthundratjugufem miljoner kronor; åliggande det fullmäktige i riksbanken att, så snart ske kan, ur den allmänna rörelsen indraga sedlar till belopp, motsvarande vad som på grund av sålunda medgiven ökning av sedelutgivningsrätten må hava utgivits.

dels ock utfärdas en särskild lag angående rätt för Konungen att i vissa fall medgiva riksbanken viss ökad sedelutgivningsrätt; varande detta lagförslag av följande lydelse:

Om sådant med hänsyn till krig, krigsfara eller svår penningkris prövas oundgängligen nödigt, må Konungen på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd med fullmäktige i riksgäldskontoret medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av högst etthundratjugufem miljoner kronor utöver de belopp, som finnas angivna i 6 § första stycket av lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897; åliggande det fullmäktige i riksbanken att, så snart ske kan, ur den allmänna rörelsen indraga sedlar till belopp, motsvarande vad som på grund av sålunda medgiven ökning av sedelutgivningsrätten må hava utgivits.

Denna lag träder i kraft från och med dagen efter den, då nu församlade riksdag avslutats, och gäller till dess ny riksdag sammanträder.

Dessa författningsförslag förelades genom proposition den 30 april 1915, nr 191, 1915 års riksdag, som godkände förslagen i nu ifrågavarande delar.

Författningar i ämnet i överensstämmelse med riksdagens beslut utfärdades den 25 maj 1915 (nr 134 och 136).

Den 15 maj 1918 inkommo fullmäktige i riksbanken till finansdepartementet med en skrivelse, däri de *dels* hemställde om medgivande att begagna den i 6 § 2 stycket av lagen för Sveriges riksbank omförmälda extra sedelutgivningsrätt *dels ock* på anförda skäl föreslogo, att genom en tillfällig lag måtte förordnas, att Konungen finge på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd jämväl med fullmäktige i riksgäldskontoret under tiden till den 15 januari 1919 medgiva riksbanken rätt att utgiva ytterligare etthundratjugufem miljoner kronor sedlar.

I anledning av vad fullmäktige sålunda hemställt, föreslog Kungl. Maj:t genom en den 21 maj 1918 dagtecknad proposition, nr 450, 1918 års lagtima riksdag *dels* antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall medgiva riksbanken viss ökad sedelutgivningsrätt, *dels ock* medgiva, att riksbanken finge begagna den i 6 § 2 stycket av lagen för Sveriges riksbank omnämnda rätten att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst 125,000,000 kronor.

Uti skrivelse den 14 juni 1918, nr 409, meddelade riksdagen, att riksdagen *dels* medgivit, att riksbanken finge för tiden till den 1 mars 1919 begagna den i 6 § andra stycket av lagen för Sveriges riksbank omnämnda rätten att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst etthundratjugufem miljoner kronor, *dels ock* med en mindre jämkning antagit det framlagda förslaget till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall medgiva riksbanken viss ökad sedelutgivningsrätt.

I överensstämmelse med riksdagens beslut har Kungl. Maj:t *dels* i skrivelse den 20 juni 1918 medgivit riksbanken att för tiden till den 1 mars 1919 begagna den i 6 § andra stycket av lagen för Sveriges riksbank omförmälda sedelutgivningsrätt *dels ock*, likaledes den 20 juni 1918, utfärdat lag (nr 479) angående rätt för Konungen att i vissa fall medgiva riksbanken viss ökad sedelutgivningsrätt; varande nämnda lag av följande lydelse:

Om sådant med hänsyn till krig, krigsfara eller svår penningkris prövas oundgängligen nödigt, må Konungen på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd jämväl med fullmäktige i riksgäldskontoret medgiva riksbanken rätt att utgiva sedlar till ett belopp av högst etthundratjugufem miljoner kronor utöver de belopp, som finnas angivna i 6 § av lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897, sådant nämnda lagrum lyder enligt lag den 25 maj 1915; åliggande

det fullmäktige i riksbanken att, så snart ske kan, ur den allmänna rörelsen in-
draga sedlar till belopp, motsvarande vad som på grund av sålunda medgiven ökning
av sedelutgivningsrätten må hava utgivits.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då densamma, enligt därå med-
delad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling, samt gäller till
dess ny riksdag sammanträder.

Sedan nämnda lag upphört att gälla i och med det, att urtima riks-
dag sammanträdde under sistlidne höst, avlät Kungl. Maj:t, efter fram-
ställning av fullmäktige i riksbanken, den 22 november 1918 till urtima
riksdagen en proposition, nr 35, med förslag till lag angående rätt för
Konungen att i vissa fall medgiva riksbanken viss ökad sedelutgivnings-
rätt, vilket förslag var av enahanda lydelse som lagen den 20 juni 1918
och avsett att gälla till dess ny riksdag åter sammanträdde.

Propositionen blev av urtima riksdagen, enligt meddelande i dess
skrivelse nr 31, bifallen och utfärdades författning i ämnet den 20
december 1918 (nr 981).

Genom beslut samma den 20 december har Kungl. Maj:t medgivit
riksbanken rätt att utgiva sedlar till ett belopp av högst 125,000,000
kronor utöver de belopp, som finnas angivna i 6 § av lagen för Sveriges
riksbank den 12 maj 1897, sådant nämnda lagrum lyder enligt lagen
den 25 maj 1915.

Uti sin av mig här ovan först berörda, den 4 innevarande februari
inkomna framställning anför fullmäktige — efter att hava erinrat om den
enligt beslutet den 20 juni 1918 riksbanken medgivna ökningen av
sedelutgivningsrätten — följande:

*Fullmäktige i
riksbanken.*

»Beloppet av utelöpande sedlar har visserligen under tiden från
den 31 sistlidna december till den 25 januari visat en stadig och be-
tydande tillbakagång med i runt tal 124 miljoner kronor, men enligt
veckorapporten av den 1 i denna månad ökades sedelcirkulationen ånyo
med 41 miljoner kronor. Om förhållandena under den närmaste tiden
utveckla sig på samma sätt som under sistlidna år, är en betydande
ökning av sedelcirkulationen att vänta vid utgången såväl av inne-
varande som nästkommande månad. Fullmäktige anse därför, att riks-
banken fortfarande är i behov av nu ifrågavarande sedelutgivningsrätt
till belopp av etthundratjugufem miljoner kronor, och hemställa följ-
aktligen, att Eders Kungl. Maj:t ville genom proposition till riksdagen

utverka medgivande åt riksbanken att begagna samma sedelutgivningsrätt under ytterligare ett år eller till den 1 mars 1920.»

Fullmäktige i
riksgälds-
kontoret.

Uti utlåtande av den 6 i denna månad hava fullmäktige i riksgäldskontoret förklarats sig ej hava något att erinra mot framställningen.

Departementschefen.

Ur riksbankens rapporter må här meddelas, att den 31 december 1918 funnos utelöpande sedlar till ett belopp av 813,533,908 kronor 12 öre, under det att den obegagnade sedelutgivningsrätten uppgick till ett belopp av 104,609,927 kronor 84 öre. Motsvarande siffror för den 1 februari utgjorde respektive 730,369,162 kronor 12 öre och 104,475,718 kronor 77 öre. I båda fallen har sedelutgivningsrätten beräknats 375,000,000 kronor högre än det belopp, vartill dubbla summan av riksbankens metalliska kassa uppgått.

Det av fullmäktige i riksbanken äskade medgivandet synes mig på grund av rådande förhållanden böra lämnas; och är jag ense med fullmäktige därom, att tillståndet bör avse ett år, räknat från innevarande månads utgång. I detta sammanhang anser jag det böra för riksdagens kännedom omnämnas, att fullmäktige i riksbanken, enligt vad jag erfarit, anse sig fortfarande äga utgiva sedlar jämväl enligt beslutet den 20 december 1918.»

Utskottet.

Såsom av statsrådsprotokollet framgår, har departementschefen ansett det böra för riksdagens kännedom omnämnas, att fullmäktige i riksbanken, enligt vad departementschefen erfarit, ansåge sig fortfarande äga utgiva sedlar jämväl enligt beslutet den 20 december 1918.

Enligt vad fullmäktige i skrivelse till utskottet den 17 innevarande februari meddelat hava emellertid fullmäktige i en samma dag till chefen för kungl. finansdepartementet avlämnad skrivelse anmält, att riksbanken icke för närvarande begagnade den sedelutgivningsrätt, som medgivits densamma enligt nyssnämnda kungl. brev.

Av riksbankens senaste rapport för den 15 innevarande februari, framgår, att sedelutgivningsrätten då beräknats till 250 miljoner kronor utöver dubbla beloppet av metalliska kassan, samt att sedelcirkulationen uppgick till 706,441,579 kronor 12 öre och den obegagnade sedelutgivningsrätten till 115,368,294 kronor 71 öre. Under sådana förhållanden anser även utskottet, att riksbanken fortfarande är i behov av här ifrågakvarande sedelutgivningsrätt till belopp av 125 miljoner kronor; och har utskottet icke något att erinra mot att det begärda medgivandet lämnas för ett år, räknat från och med den 1 nästkommande mars.

Åberopande vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 79
må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 21 februari 1919.

På bankoutskottets vägnar:

ERNST HEDENSTIERNA.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

av första kammaren: herrar *Hedenstierna*, *Gustafsson*, friherre *Langenskiöld*, *Roos*,
Hedenström, *Modig*, *Lindley* och *Schyller* samt

av andra kammaren: herrar *Gustafsson* i Örebro, *Bogren*, *Borg*, *Sommelius*, *Jonsson* i
Gumboda, *Bäcklund*, *Lovén* och *Hagman*.
